

УДК 504.03.

Асист. Л.І. Новосельська – УкрДЛТУ

ПРОЦЕСИ АНТРОПОГЕННОГО ВПЛИВУ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

Розглядаються процеси зміни природи, що обумовлені антропогенним впливом; економічний підхід до оцінки антропогенних процесів та шляхи вдосконалення сучасної екологічної ситуації.

Assist. L.I. Novoselska – USUFWT

Processes of ecodestructive influence on the environment

Processes of nature change, economic approach to the anthropogenic processes pre-conditioned by the anthropogenic influence and the methods of improvement of current ecological situation have been considered.

"В інтенсивному і складному сучасному житті людина практично забуває, що вона сама і все людство, від якого вона не може бути відділена, нерозривно пов'язані з біосферою – з певною часткою планети, на якій вони живуть" (В. Вернадський).

Відношення суспільства і природи є складною і багатоаспектною проблемою. Єдність і відмінність суспільства і природи, аналіз системи "суспільство-природа", основні етапи розвитку взаємодії суспільства і природи, сучасну екологічну ситуацію, шляхи і методи розв'язання соціально-економічних проблем є об'єктами дослідження багатьох наук.

В історичному процесі людина постійно змінювала природу відповідно до своїх потреб. У результаті цих змін у системі "суспільство-природа" з'явилася нова рушійна сила – антропогенний чинник.

Однією із суперечностей у системі "суспільство-природа" є наявність безмежних потреб розвитку суспільства та обмежених можливостей біосфери. У процесі екологічної взаємодії суспільства і природи виникають і будуть виникати суперечності, які потребують нових підходів та нових способів вирішення. Всі ці процеси органічно пов'язані з економічними, соціальними і політичними процесами. Це обумовлює неминучість реформування еколого-економічних систем та суспільних відносин.

Впровадження у виробництво найновіших досягнень науки і техніки, поява нових технологій, енергоджерел і матеріалів посилило антропогенний вплив на людину. Цей вплив має суперечливий характер, де переплітаються позитивні та негативні явища. З одного боку, вдосконалення технологій і зростання виробництва сприяють більш повному задоволенню потреб людей, раціональному користуванню природними ресурсами, збільшенню виробництва продуктів харчування тощо. З іншого боку, зі зростанням масштабів та інтенсивності виробництва, експоненціальним ростом чисельності населення Землі та процесами урбанізації вплив на навколишнє середовище виробничої діяльності людини почав перевищувати "гранично допустимі навантаження" на природне середовище. Такі масштаби і темпи антропогенної дії викликали ряд екологічно небезпечних і незворотних процесів в біосфері (теплове забруднення, парниковий ефект, вимирання біологічних видів, погіршення стану здоров'я людей тощо).

Процеси антропогенного впливу на організм людини пов'язані з погіршенням стану здоров'я, умов життя та діяльності людини. Поширення багатьох хвороб залежить від різних чинників, але домінуючим стає забруднення навколишнього середовища. Під цим розуміють наявність у природних компонентах (повітрі, воді, ґрунті, рослинах, тваринах) хімічних речовин, надходження яких пов'язано з діяльністю людини.

Інтегральними оцінками впливу екодеструктивних чинників на організм людини є показники захворюваності населення, динаміка деяких з них для умов України наведена в табл. 1.

Табл. 1. Динаміка показників захворюваності за класами хвороб (кількість уперше зареєстрованих випадків захворювань на 100 тисяч населення України)

Показники захворювань	Роки			
	1990	1995	2000	2001
Усі захворювання,	62335	63474	67966	68554
у т.ч. інфекційні і паразитні новоутворення ендокринної системи	2852	2934	2915	3033
розлади харчування	601	639	776	813
порушення обміну речовин й імунітету	594	531	1210	1193
крові і кровотворних органів	221	373	499	506
психічні розлади	514	521	494	499
нервової системи та органів чуттів	5112	5923	1519	1540
системи кровообігу	2225	2710	4747	4925
органів дихання	32962	30628	29727	29355
органів травлення	2303	2597	2903	2915
сечостатевої системи	2370	3012	3937	4232
ускладнення вагітності і післяпологового періоду (жінки віком від 15-49 років)	3358	4051	4621	4723
шкіряні	3483	4181	4053	4146
кістково-м'язової системи	2661	2761	3191	3290
врожені аномалії	79	92	125	122
травми та отруєння	5550	5161	4749	4625

Ці цифри свідчать про постійне погіршення комплексних характеристик стану здоров'я населення України.

Показниками результативності охорони природи, що проявляється через стан реципієнтів та які дозволяють оцінити фактичну шкоду від забруднення є: чисельність населення, що проживає на екологічно забруднених територіях; загальний рівень захворюваності; частка онкологічних та інфекційних захворювань від загальної чисельності населення; тривалість життя людини; рівень смертності дітей та новонароджених тощо.

Відомо, що навколишнє середовище – природний і створений людиною матеріальний світ, який оточує суспільство людей і впливає на нього. Свідоме перетворення людиною природи має за мету поліпшення умов для життя людини. Однак кожна з перемог людини над природою має непередбачувані наслідки. Так, пестициди, що мають позитивний ефект, несуть небезпеку отруєння людей та тварин.

Людство сьогодні уже так впливає на біосферу своєю діяльністю, що сама собою, без участі розуму, без цілеспрямованих і послідовних зусиль з боку людства (держав, організацій, рухів, партій) рівновага у цій сфері не може підтримуватись. Людство, аби забезпечити умови свого існування, зобов'язане прораховувати і передбачати наслідки своїх дій, свого впливу як на природу, навколишнє середовище, так і на свою власну природу. Існування негативних наслідків господарської діяльності людини змушує вчених та господарників приділяти значну увагу їх вивченню, прогнозуванню, врахуванню в управлінських рішеннях.

Екологічне прогнозування стало необхідною умовою оптимізації процесу взаємодії суспільства і природи. Актуальність пошуку шляхів подолання екологічної та економічної кризи нині турбує як науковців, урядовців, так і широку громадськість. Переконливим свідченням цієї планетарної проблеми стала конференція ООН у Ріо-де-Жанейро у 1992 році, де і була названа мета нової трансформації – перехід до сталого розвитку.

Будь-яка антропогенна зміна навколишнього середовища є на сьогоднішньому етапі забрудненням довкілля. Виправданими можна вважати такі спричинені людиною забруднення, за яких сума позитивних ефектів у кількісному чи якісному відношенні перевищує сумарний результат негативних наслідків. В іншому разі зміна стану середовища веде до деградації її функцій і не може вважатися виправданою. Тривалий час у країні переважав затратний характер використання природних ресурсів та середовища, що призвело до виникнення так званої екологічної кризи.

Рівень економічного розвитку є однією з умов, що забезпечує інтенсивну природоохоронну діяльність. Ефективність сьогоденної політики з природокористування, охорони та відтворення довкілля обумовлює економічне та соціальне благополуччя країни у майбутньому, тому що визначає здоров'я населення, ступінь збереження чи виснаження природних ресурсів як складових національного багатства.

Отже, вплив людини на навколишнє середовище може бути різного характеру: негативний (забруднення, зниження якості та вичерпання ресурсів) та позитивний (охорона довкілля та його відновлення). Дії, спрямовані на покращення стану навколишнього середовища, становлять основу природоохоронної діяльності.

За 2001 рік капітальні вкладення на охорону навколишнього середовища та раціональне використання природних ресурсів України становили 242555 тис. грн., що на 22467 тис. грн. більше, ніж у 2000 році. Спостерігається тенденція до зменшення забруднення природи, що зумовлено не вдосконаленням природоохоронної політики, а призупиненням діяльності багатьох виробничих підприємств. При цьому падіння темпів економічного розвитку перевищує зниження темпів забруднення. Негативна тенденція виявляється у погіршенні природоохоронної діяльності, що є недопустимим.

Природокористування повинне базуватись на результатах глибоких еколого-економічних досліджень та раціональних принципах господарської діяльності, що забезпечуватиме уникнення виснаження природних ресурсів,

збереження та примноження їх в інтересах нинішнього та майбутнього покоління, збереження рівноваги між індустріальним розвитком та біологічною стійкістю навколишнього середовища. Порушення екологічної рівноваги у природі, що виникає в результаті антропогенних факторів, може призвести до створення екологічної кризової ситуації.

Складна екологічна ситуація в Україні зумовила необхідність активізації та вдосконалення природоохоронної діяльності.

До причин сучасної екологічної ситуації, погіршення навколишнього середовища, погіршення стану здоров'я населення належать:

- екстенсивне використання всіх видів природних ресурсів;
- відсутність ефективних чинних законів та підзаконних актів щодо охорони природного середовища;
- відсутність об'єктивної інформації у населення про причини погіршення стану довкілля;
- низький рівень екологічної освіти;
- відсутність дійового державного контролю за виконанням законів про охорону довкілля.

Актуальними і вкрай нагальними є проблеми збереження і відновлення навколишнього середовища, питання активізації природоохоронної діяльності. Висока забрудненість довкілля, кризовий стан екологічної ситуації вимагають вдосконалення методів та системи управління у природоохоронній сфері.

Тому пріоритетним напрямком діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування є формування та впровадження в освітянську, наукову та практичну діяльність заходів економічного, соціального, технічного, організаційного та політичного характеру, серед яких важливе значення в екологічній політиці держави має бути створення ефективної програми комплексної екополітики в галузі природокористування та природоохорони.

До таких заходів можна віднести:

- вдосконалення економіко-правового механізму охорони довкілля та раціоналізації природокористування;
- впровадження науково-обґрунтованої системи оцінки еколого-економічних процесів та врахування складності і взаємозв'язку цих процесів;
- покращення інвестиційного забезпечення природоохоронної діяльності шляхом економічного механізму регулювання природоохоронної діяльності (податкової системи, системи пільг), заходів адміністративно-правового характеру;
- інформування населення про стан навколишнього природного середовища та покращення екологічної освіти;
- зниження антропогенного навантаження на навколишнє середовище, що передбачає екологічну експертизу існуючих виробництв та закриття екологічно небезпечних;
- удосконалення нестабільної нормативно-методичної бази оцінки економічних збитків від забруднення навколишнього середовища та використання природних ресурсів.

Література

1. Веклич А.О. Теоретико-концептуальные основы "экологической" характеристики ресурсосбережения// Механізм регулювання економіки. – Вип. 1. – Суми: Вид-во СумДУ, 2000. – С. 17-25.
 2. Вернадский В.И. Несколько слов о ноосфере. Русский космизм: Антология философской мысли. – М., 1993. С 303-311.
 3. Колотило Д.М. Екологія та економіка: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 1999. – 368 с.
 4. Статистичний щорічник 2001 р. – К.: Техніка, 2002. – 576 с.
 5. Генсірук С.А., Нижник М.С., Міщенко В.О. Еколого-економічні аспекти природокористування. – К.: Наук. думка, 1982. – 174 с.
-

УДК 339.18:336

Н.М. Рушчишин – ЛКА

ПРО ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНУ ОЦІНКУ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ КОМЕРЦІЙНИХ СИСТЕМ

Розкривається суть фінансово-економічної оцінки ефективності функціонування комерційних систем, яка здійснюється з позиції зовнішнього або внутрішнього аналізу. Розглядаються фактори, які відіграють вирішальну роль при проведенні фінансово-економічної оцінки. Наводяться складові оцінки доходів комерційної системи, економічну оцінку структури та динаміки витрат комерційних систем.

N.M. Ruschyshyn – Commercial academy of Lviv

The essence of financial and economical appreciation, effectiveness of commercial system function

The article discovered the essence of financial and economical appreciation, effectiveness of commercial system function, which is done from position of external and internal analise. The factors which have ingluence on financial and economical appreciation are considered. We propose the constituent appreciation of commercial system gains, the economical appreciation of structure and the expenditure dynamic of commercial system.

Формування ринкової економіки зумовлює необхідність постійного проведення аналізу комерційних систем. Фінансово-економічний аналіз виступає найбільш суттєвим елементом в оцінці функціонування комерційних систем.

Проблеми фінансово-економічної оцінки ефективності функціонування комерційних систем постійно перебувають у полі зору вітчизняної економічної науки. Історичний внесок у розробку теоретичних і практичних аспектів окреслених проблем внесли М.І. Баканов, І.К. Беляєвський, В.Л. Вербер, В.К. Задорожний, В.І. Іваницький, В.Р. Прауде, Н.М. Ушакова, Л.О. Ліпоненко, А.А. Мазараки, К.М. Ситник.

Питання фінансово-економічної оцінки розглядаються з метою подальшого узагальнення і розробки інтегральної оцінки ефективності функціонування комерційних систем в умовах кон'юнктури ринку.

Фінансово-економічна оцінка сучасних комерційних систем має ринковий характер. Найбільш характерною рисою фінансово-економічної оцінки є її кількісні методи економічного виміру, на відміну від інших напрямів оцінки (техніко-економічної і спеціальної), де використовуються натуральні і